

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

PROMOTOARE A IDENTITĂȚII ECLESIALE, CULTURALE ȘI ETNICE A ROMÂNILOR DIN AFARA ROMÂNIEI

(STUDII ȘI ARTICOLE)

CUVÂNT ÎNAINTE

PATRIARHIA ROMÂNĂ BINECUVÂNTEAZĂ ȘI SUSȚINE COMUNIUNEA ROMÂNILOR DE PRETUTINDENI¹

DANIEL,
Patriarhul României

Exprimând responsabilitatea sa pastorală pentru românii ortodocși de pretutindeni, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a declarat anul 2021 ca fiind „Anul omagial al pastorației românilor din afara României”.

În actualul context al fenomenului migrației la nivel global, Biserica Ortodoxă Română dezvoltă și intensifică în prezent misiunea și responsabilitatea ei pastorală față de

¹ Mesajul Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, adresat cu prilejul aniversării a 162 de ani de la Unirea Principatelor Române (24 ianuarie 2021).

românii ortodocși din afara României, pe care îi consideră fiii săi credincioși și parte integrantă a comuniunii ortodoxe românești de pretutindeni. În acest sens, prin coresponsabilitatea tuturor ierarhilor Sfântului Sinod, și în mod special a ierarhilor ortodocși români care păstoresc clericii și credincioșii din afara granițelor României, Biserica Ortodoxă Română desfășoară o bogată lucrare pastorală, misionară, social-filantropică și culturală în parohiile, mănăstirile, instituțiile culturale și instituțiile social-caritative ale comunităților ortodoxe românești aflate în vecinătatea României și în diaspora română.

Cunoscând numărul mare al românilor aflați în afara României (estimat în prezent la aproape zece milioane, și anume șase milioane de români care trăiesc în comunitățile istorice sau tradiționale din țările aflate în vecinătatea României și patru milioane de români care trăiesc în comunitățile bisericești din diaspora), Patriarhia Română sprijină eforturile românilor ortodocși stabiliți temporar sau definitiv în străinătate, pentru păstrarea identității lor religioase, etnice, lingvistice și culturale.

Despre o istorie a migrației românilor în afara hotarelor țării se poate vorbi de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Urmare emigrării unor români ortodocși din Transilvania, Banat, Crișana și Bucovina, înainte de anul 1918, precum și a schimbărilor survenite după Primul Război Mondial, au luat ființă mai multe comunități ortodoxe românești în Statele Unite ale Americii, în Canada și în unele țări din Europa. În perioada interbelică (1918-1939), iar apoi, din cauza instaurării regimului comunist (6 martie 1945), foarte multe familii au părăsit România,

stabilindu-se în alte părți ale lumii. Însă, după căderea regimului comunist, în decembrie 1989, dar îndeosebi după anul 2007, odată cu aderarea României la Uniunea Europeană, numărul românilor ortodocși din diaspora a crescut tot mai mult.

Ca urmare, grija pastorală și atenția specială manifestată de Patriarhia Română față de comunitățile ortodoxe românești din afara granițelor țării s-a concretizat prin înființarea de numeroase parohii și a unor eparhii noi, pentru a răspunde nevoilor spirituale multiple ale credincioșilor români ortodocși din Basarabia (Republica Moldova), Serbia, Bulgaria, Ungaria, Europa Centrală și de Nord, Europa Occidentală și Meridională, cele două Americi, Australia și Noua Zeelandă, dar și prin înființarea unor reprezentanțe și comunități ortodoxe românești în: Țara Sfântă, Muntele Athos, Orientul Mijlociu, Cipru, Turcia, Africa de Sud, Japonia ș.a.

În acest sens, Biserica-mamă îi sprijină și încurajează pe fiii și fiicele ei duhovnicești din afara granițelor țării și înțelege greutățile cu care aceștia se confruntă în lupta lor pentru a-și asigura un viitor mai bun. Totodată, însă, acești credincioși ortodocși români trăiesc, de multe ori, în societăți din ce în ce mai secularizate și individualiste, fiind priviți adesea cu răceală sau suspiciune, fapt care nu le însuflă un sentiment de pace și mulțumire sufletească. De aceea, participarea lor la viața liturgică a parohiei, precum și la evenimentele culturale și acțiunile social-filantropice organizate de parohiile din diaspora română, constituie o binefacere și o bucurie deosebită. Prin activitățile parohiei se mărturișește credința ortodoxă, se transmit tradițiile românești și se cultivă limba română, toate acestea contribuind la păstrarea

identității eclesiale, culturale și etnice a românilor din afara României. Totodată, este necesară o conviețuire armonioasă a migranților români cu cetățenii din țările de adopție, pentru o integrare socială în țările gazdă, dar fără asimilarea culturală a românilor.

Mulți dintre românii care trăiesc departe de România doresc să rămână permanent în legătură cu cei dragi rămași acasă, pentru ca distanțele geografice mari să nu producă îndepărtare sufletească sau înstrăinare spirituală a unora față de alții. Aceștia doresc să păstreze unitatea familiei, constituită din bărbat, femeie și copii, deoarece familia binecuvântată de Dumnezeu reprezintă spațiul intim cel mai de preț în care se exprimă iubirea conjugală, dar și dragostea părintească, filială și frățească. În acest sens, sporirea comuniunii spirituale și conlucrarea fraternă între românii care muncesc sau studiază în afara României și cei dragi rămași în țară este o necesitate. De asemenea, este foarte necesară educarea tinerei generații în duhul iubirii de Dumnezeu, de Biserică și de neam și cultivarea virtuților esențiale în sufletul copiilor și al tinerilor, precum: dragostea și compasiunea, solidaritatea cu oamenii aflați în dificultate, blândețea, sinceritatea, curajul și încrederea.

Configurația actuală a comunităților de români aflate în afara granițelor României, care aparțin jurisdicțional Patriarhiei Române, este următoarea: în afara frontierelor actuale ale României, Patriarhia Română are în jurisdicția sa patru arhiepiscopii și nouă episcopii, arhiepiscopiile având și rang de mitropolii. În aceste eparhii există astăzi un total de 1.337 de parohii și filii, 64 de așezăminte monahale ortodoxe românești, deservite de 1.245 de clerici români.

În ultimii 30 de ani, înființarea de noi eparhii, parohii și așezăminte monahale românești în străinătate a impulsionat activitățile cu caracter pastoral-misionar, social-filantropic, educațional, de reprezentare și cooperare intercreștină și interreligioasă, desfășurate de către ierarhii, clericii, monahii și credincioșii ortodocși români din afara României.

În bisericile ortodoxe românești din străinătate, românii simt bucuria regăsirii și trăirii credinței strămoșești, participă la viața liturgică, își alină dorul după cei dragi și după locurile natale, își reconfirmă identitatea lor profundă și își redescoperă originile. Românii se adună mai ales în jurul unui preot de parohie, căruia îi spun în limba maternă nu doar păcatele la spovedanie, ci și problemele cotidiene și speranțele pentru viitor.

Acești români aflați în jurisdicția Bisericii Ortodoxe Române reprezintă cea mai mare parte dintre românii ortodocși din afara României. Pe lângă aceștia, mai există ortodocși români aflați în alte jurisdicții bisericești, pe continentul european și pe continentul american, ori în alte părți ale lumii. Cu mulți dintre acești ortodocși români, Patriarhia Română păstrează legături spirituale și culturale, ca semne ale comuniunii spirituale care îi ajută pe românii aflați printre străini să nu se înstrăineze de propria lor identitate românească.

Ne rugăm lui Dumnezeu să binecuvinteze cu sănătate și fericire pe toți românii de pretutindeni, dăruindu-le tuturor bucuria comuniunii fraterne!

ORTODOXIA ȘI DIASPORA. SITUAȚIA ACTUALĂ ȘI POZIȚIA CANONICĂ A DIASPOREI ORTODOXE¹

Pr. Liviu STAN

În limbaj bisericesc tradițional, cuvântul *diaspora* (διασπορά = împrăștiere) are un înțeles social și unul juridic. În primul înțeles, care este și înțelesul său originar (pe care-l aflăm în expresiile: „diaspora iudaică” și „diaspora elină”), înseamnă iudei și elini împrăștiați, risipiți sau dispersați printre alte neamuri și aflați în afara teritoriului lor național (*Deuteronomul* 28, 25; 30, 4; *Isaia* 49, 6; *Ieremia* 41, 17; *2 Macabei* 1, 27; *Iacov* 1, 1; *Ioan* 7, 35; *1 Petru* 1, 1).

Aceștia puteau fi constituiți sau nu în grupuri, colonii sau comunități.

¹ Text publicat original în: *Ortodoxia*, XV (1963), 1, pp. 3-38.

După exemplul lor, și creștinilor plecați și așezați în afara localității lor de baștină sau în afara unui teritoriu bisericesc mai mare de care au ținut inițial li s-a zis creștini din diaspora, iar totalității acestora i s-a zis diaspora creștină.

În al doilea înțeles, cuvântul *diaspora* înseamnă o comunitate sau o unitate bisericească mai mare, detașată de corpul unei biserici autocefale sau autonome, dar rămasă sub jurisdicția aceleia de care s-a detașat. Prin urmare, orice unitate diasporală, în acest înțeles, reprezintă o unitate din afara unei biserici autocefale sau autonome, unitate care se află totuși în dependență canonică de biserica cu care formează, sub raport juridic, un corp.

Diaspora ortodoxă reprezintă totalitatea unităților externe ale bisericilor autocefale și autonome din cuprinsul Ortodoxiei ecumenice.

Raporturile Bisericilor-Mame cu diasporele lor se desfășoară după rânduierile canonice, cu anumite excepții, care, în ultimele decenii, au provocat discuții aprinse asupra diasporei ortodoxe și i-au dat astfel o actualitate acută².

² K. DELIKANIS, *Πατριαρχικὰ Ἐγγράφα*, vol. II, Constantinopol, 1904, pp. III-XXIX; K. DELIKANIS, *Πατριαρχικὰ Ἐγγράφα*, vol. III, Constantinopol, 1905; M. GHEDEON, *Κανονικαὶ Διατάξεις*, vol. I, Constantinopol, 1888, pp. 350-351; E. KOSTARIDIS, *Ἡ Σύγχρονος Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία*, Atena, 1921; ARHIM. CALIST, „Ὁ Πατριαρχικὸς Οἰκουμενικὸς Θρόνος Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὰ δίκαια καὶ προνόμια αὐτοῦ ἐπὶ τῶν λιπῶν αὐτοκέφαλων ἐν Ἀνατολῇ ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν”, în: *Ἐκκλησιαστικὸς Φάρος*, Alexandria, 1921, pp. 5-39; E. FOTIADIS, *Ἐξ ἀφορμῆς ἐνὸς ἄρθρου τοῦ καθηγητοῦ*, Istanbul, 1948; Ἰψ GHERMANOS, *Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ αὐτὸ ἐν Διασπορᾷ Ἐκκλησίαι*, vol. I, Atena, 1948; Ἰψ GHERMANOS, *Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ ἀρμοδιότης αὐτοῦ πρὸς πύγκλησιν Πανορθόδοξων Συνόδων*, vol. III, Atena, 1948; Ἰψ GHERMANOS,

Datorită acestor discuții, problema diasporei s-a pus în mod oficial în cadrul pregătirii Conferinței Panortodoxe

„Ἀνταπάντις εἰς τὸν καθηγητὴν Τροΐτσκι”, în: *Ὁρθοδοξία*, 1/1953, pp. 5-43; A. KARTAȘEV, „Praktika apeliaționago prava KonK stantinopolskih patriarhon”, în: *Braștva pravoslavniĥ bogoslovov v Polșe*, 2/1936, pp. 91-111; Arhim. Partenios POLAKIS, *Ἱστορικαὶ προϋποθέσεις τοῦ πρωτείου τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως*, Tesalonic, 1954; Leo GILLET, „Ἡ ἀνέστωσα πνευματικὴ συμασία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου”, în: *Ὁρθοδοξία*, 4/1954, pp. 405-417; Ἰψ IACOB, „Τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον”, în: *Ἀπόστολος Ἀνδρέας*, 307-310/1957; Avrilios SPATHARIS, *Le patriarcat oecuménique, institution panorthodoxe séculaire*, Atena, 1958, pp. 3-27. Față de tezele eronate sau exagerate cuprinse în unele dintre scrierile citate mai înainte, au luat atitudine, în primul rând, unii cărturari greci, și anume: mitropolitul Hristofor de Leontopolis (Egipt); mitropolitul Tiatiirelor, Ghermanos Strinopulos, fost exarh al Patriarhiei Ecumenice pentru Europa Occidentală, cu sediul la Londra, și Ghenadie Arabazoglu, fost mitropolit titular de Iliupolis. Dintre ceilalți cărturari ortodocși, a luat atitudine profesorul Serghie Troițki, canonist rus, prin studiile următoare: „O iurisdikții Vselenskago Patriarha vne graniț aftokefalniĥ țerkvei”, în: *Russkaia Misl*, IV-VIII/1923; „Iurisdikțiiia Țarigradskago Patriarha v oblasti diaspori”, în: *Țerkovniia Viedomosti*, 15-24/1924; „Țrkvena iurisdikțiiia nad pravoslavnom diasporom”, în: *Țerkovniia Viedomosti*, 1932; „O granițah rasprostraneniia prava vlasti Konstantinopolskoi Patriarhii na «Diasporu»”, în: *Jurnal Moskovskoi Patriarhii*, 11/1947; „Gde i v cem glavnaia opasnosti”, în: *Jurnal Moskovskoi Patriarhii*, 12/1947; „O țerkovnoi aftokefalii”, în: *Jurnal Moskovskoi Patriarhii*, 7/1948; „Budem Vmeste borotsia s opasnostiiu”, în: *Jurnal Moskovskoi Patriarhii*, 2/1950; „Kak privești k konțu voznițșii spor”, în: *Jurnal Moskovskoi Patriarhii*, 3/1950. Dintre acestea, nu mi-au fost accesibile primele două, al căror material este inclus, de altfel, cu completări, în cea de-a treia scriere. De asemenea, au mai luat atitudine în acest sens părintele profesor Ștefan Țankov, în studiile: „Das Orthodoxe Christentum des Ostens”, Berlin, 1928; „Polojenieto i uredbata na nainovite pravoslavni țarkvi”, Sofia, 1929, și părintele profesor Liviu Stan, prin studiile: „Diaspora Ortodoxă”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, 11-12/1950; „Pravoslavnaia Diaspora”, în: *Jurnal Moskovskoi Patriarhii*, 6/1951; „Autocefalia și Autonomia în Ortodoxie”, în: *Mitropolia Olteniei*, 5-6/1961.

din Rhodos și apoi cu ocazia examinării listei de teme pentru un viitor sinod panortodox restrâns sau pentru un viitor sinod ecumenic.

În lista de teme adoptată la Rhodos, problema figurează la capitolul V, litera G, în formularea următoare: „Ortodoxia și Diaspora. Situația actuală și poziția canonică a Diasporei Ortodoxe”³.

Deși în cadrul Conferinței de la Rhodos nu s-a analizat fondul problemelor, totuși au existat discuții în acest sens, astfel încât se cunoaște și felul în care privesc Bisericile Ortodoxe problema diasporei.

Să vedem, așadar, cum se prezintă problema diasporei sub aspectele ei principale și cum se pot înlătura, în spiritul canonicității, neînțelegerile stârnite pe tema jurisdicției asupra ei.

Privire istorică și canonică

Diaspora reprezintă un element de bază al Bisericii, întrucât Biserica a desfășurat acțiuni misionare de-a lungul vremii prin intermediul cărora s-au creat mereu comunități diasporale de toate dimensiunile. Dar pe tema lor, în vremurile străvechi, nu numai că nu au existat discuții, ci din contră, în jurul lor se desfășura o adevărată întrecere și întrajutorare între Bisericile-mame.

³ Nicolae CHIȚESCU, „Note și impresii de la Conferința Panortodoxă de la Rhodos”, în: *Biserica Ortodoxă Română*, 9-10/1961, p. 876; Pr. L. STAN, „Soborul panortodox de la Rhodos”, în: *Mitropolia Olteniei*, 10-12/1961, pp. 725-726.

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE PATRIARHIA ROMÂNĂ BINECUVÂNTEAZĂ ȘI SUSȚINE COMUNIUNEA ROMÂNILOR DE PRETUTINDENI Daniel, Patriarhul României	/ 5
ORTODOXIA ȘI DIASPORA. SITUAȚIA ACTUALĂ ȘI POZIȚIA CANONICĂ A DIASPOREI ORTODOXE Pr. Liviu Stan	/ 11
GRIJA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE FAȚĂ DE COMUNITĂȚILE ORTODOXE ROMÂNE DE PESTE HOTARE Pr. Dumitru Gh. Radu	/ 69
PROBLEMA CANONICITĂȚII ȘI A COMUNIUNII ÎN DIASPORA ORTODOXĂ Prof. Daniel Ciobotea	/ 97
COMUNITĂȚILE ORTODOXE ROMÂNE DE PESTE HOTARE, O PREOCUPARE PERMANENTĂ A BISERICII ORTODOXE ROMÂNE Pr. Nicolae V. Dură	/ 105
BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ȘI EXERCITAREA AUTORITĂȚII SALE CANONICE ASUPRA DIASPOREI ORTODOXE ROMÂNE ÎNTRE ANII 1948-1992 Pr. Ioan Dură	/ 135

BISERICA AUTOCEFALĂ ȘI DIASPORA EI. PRINCIPII ȘI PERSPECTIVE Pr. Alexandru Moraru	/ 147
DIASPORA ORTODOXĂ ȘI ORGANIZAREA EI CANONICĂ Arhid. Ioan N. Floca	/ 171
MĂRTURII DOCUMENTARE PRIVITOARE LA DIASPORA ROMÂNEASCĂ DIN STATELE UNITE ALE AMERICII LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA Pr. Mircea Păcurariu	/ 197
PASTORAȚIE ȘI MISIUNE ÎN CONTEXTUL UNEI LUMI ÎN SCHIMBARE. PROBLEMA MIGRAȚIEI Pr. Ioan Moldoveanu	/ 215
DIASPORA, O PROVOCARE LA NIVEL BISERICESC ȘI POLITIC-INTERNAȚIONAL Pr. Viorel Ioniță	/ 229
DIASPORA CREȘTINĂ ORTODOXĂ ÎN EUROPA DE ASTĂZI Pr. Nicolae Achimescu	/ 245
BISERICA ÎN SOCIETATEA POSTMODERNĂ. MISIUNE ȘI MĂRTURIE ORTODOXĂ ÎN DIASPORA ROMÂNEASCĂ Gheorghe Verzea	/ 273
DIASPORA ROMÂNEASCĂ, REALITATE PROEMINENTĂ ȘI PROVOCARE MISIONARĂ Pr. Florin-Spiridon Croitoru	/ 289
O MISIUNE FECUNDĂ ÎN DIASPORA ROMÂNEASCĂ: EPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A EUROPEI DE NORD (2008-2015) Alin Albu	/ 305
DIASPORA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, ACCENTE ISTORICE, MISIONARE ȘI PASTORALE ACTUALE Pr. Vasile Pop	/ 339
PATRIARHUL JUSTINIAN MARINA ȘI GRIJA PENTRU ROMÂNII DIN DIASPORA Pr. Alexandru Nan	/ 361

MIGRAREA SATULUI ROMÂNESC
ÎN EUROPA OCCIDENTALĂ

Ion-Narcis Munteanu

/ 379

VALORILE SATULUI ROMÂNESC ȘI IMPORTANȚA LOR
MISIONARĂ PENTRU PĂSTRAREA CREDINȚEI ORTODOXE
STRĂMOȘEȘTI ÎN DIASPORA ROMÂNEASCĂ

Lucian Mircea Nincu

/ 393